

קדושת בית הכנסת

משה לדרמן

ראשי פרקים:

- א. מהי דרגת הקדושה של בית הכנסת?
- ב. בדעת הרמב"ם
- ג. מצוות מורא בבית הכנסת
- ד. סתירתו
- ה. בנייתו
- ו. סיום

א. מהי דרגת הקדושה של בית הכנסת?

הגמרא (מגילה כו:): אומרת:

"אמר רבא: האי בי כנישתא, חלופה זבונה - שרי, אוגורה ומשכונה - אסור. מאי טעמא - בקדושתה קאי".

הגמרא אומרת שמותר להחליף ולמכור בית כנסת מפני שיש לקדושה על מה לחול, אבל להשכיר או למשכן אסור בגלל שאין לקדושה על מה לחול ובית הכנסת נשאר בקדושתו. מוכח מהגמרא הנ"ל שלבית כנסת יש קדושה. נחלקו הראשונים מהי דרגת הקדושה של בית כנסת:

לדעת הרמב"ן (מגילה כה:23) קדושת בית כנסת היא כקדושת סוכה ולולב וזאת קדושה של כבוד.

נחלקו האחרונים בדעתו האם הקדושה היא מדאורייתא או מדרבנן.

בשדי חמד²⁴ כתב שקדושה זו היא מהתורה²⁵. אמנם לדעת מהר"י בירב²⁶ קדושה זו היא רק מדרבנן²⁷. ובשו"ת אמרי א"ש (סימן ח) סבר כשדי חמד, ולמד זה מתוספות בשבת (כב. ד"ה אבוהון) שמשמע מדבריו, שהמבטל תשמיש קדושה מתפקידו עובר באיסור תורה. והקשה החקרי לב²⁸ על שיטה זה כמה קושיות:

1. מלשון הרמב"ן "עשו אותו כתשמישי מצוה", משמע שהקדושה היא רק מדרבנן.
2. שאיסור ביזוי מצווה הוא רק מדרבנן.

²³ הובא גם בר"ן דף ח. מדפי הר"ף.

²⁴ מערכת ב אות מג. וכ"כ השואל ומשיב חלק ה' סימן ס"ג. וכ"כ שו"ת חסד לאברהם (תאומים) תנינא סימן יד. וכ"כ שו"ת פני משה ח"ב סימן י"ח, וכן בשו"ת מהר"ץ דושנסקי סימן ט"ז. וכן פסק בשו"ת רב פעלים או"ח חלק ב' סוף סימן כ'.

²⁵ ולא כתב שם פסוק מפורש שמשם נלמד, ואולי נלמד מ"השמותי את מקדשכם" כפי שהביא בתחילת דבריו מהמב"ט.

²⁶ סימן ה', וכן משמע מהריטב"א, וכן דעת הראש יוסף, מהר"ם אלשקר סימן פ"ו, וכן הבין בדעתו ערוך השולחן קנ"ג סעיפים ג וט"ז, שבט הלוי ג', י"ג. ובדברי חיים א, ג כתב שלמרות שזאת קדושה מדרבנן, היא קדושה יותר חמורה משאר תשמישי מצווה.

²⁷ והרמב"ן יתרץ את הלימוד של התורה כהנים והגמרא במגילה כאסמכתא בעלמא כמו שתירץ המהרש"ם בדעת הר"ן.

²⁸ יו"ד ח"ב שיו"ר או"ח ס"י. והקשה גם שלא מצינו בשום מקום בתורה שיש חיוב על בניית בית כנסת ועל דבר שלא ציוותה התורה איך תחול עליה קדושה מהתורה? וגם דבר זה נתון במחלוקת כפי שיבואר בהמשך המאמר.

3. שבש"ת מהר"י בירב כתב שלדעת כולם קדושת בית כנסת היא מדרבנן.

ואפשר לתרץ על השאלה הראשונה, שמהשוואת הרמב"ן בית כנסת לסוכה ולולב, משמע שסובר שבית כנסת קדוש כמצווה עצמה בעת שימושה.

ועל השאלה השנייה ניתן לתרץ, שאכן פסק כדעת הסוברים שאיסור ביזוי מצווה הוא מהתורה. והעומדים בשיטה זו הם השאגת אריה²⁹ וכן דעת החיי אדם³⁰.

ועל השאלה השלישית ניתן לתרץ שמהר"י בירב כתב את תשובתו על בית כנסת שחרב. בדמיון לתשמישי קדושה הרי זה כסוכה ולולב אחר גמר מצוותו, שמעיקר הדין נזרקין. כך גם בבית כנסת שחרב אין קדושה מהתורה כלל, אבל בבית כנסת שעומד על תילו, על זה לא אמר מהר"י בירב שלכר"ע קדושתו מדרבנן³¹.

שיטה נוספת זו דעת הר"ן (מגילה ח. מדפי הרי"ף) שקדושה זו היא מדרבנן, מכיוון שעיקרו עומד להגיד בו דברי קדושה הטילו חכמים עליו קדושה מדבריהם³².

אמנם בעמק שאלה³³ כתב שאף לדעת הר"ן בזמן שמתפללים שזוהי מצוותו חלה עליו קדושה מדאורייתא. והביא ראיה לדבריו מתוספות בסוכה (ט. ד"ה מניין) שהקשה שמפשוט דברי הגמרא משמע שאיסור שימוש בעצי סוכה כל שבעה היא דרשה גמורה מהפסוק³⁴ ואסורה מהתורה, אבל מהגמרא בשבת (מה.) משמע שאיסור שימוש בעצי סוכה הוא מדין מוקצה. ומתריצים התוספות, כשהסוכה קיימת והמצווה עומדת בעינה אז איסור השימוש הוא מהתורה, אבל כשהסוכה נפלה והמצווה בטלה אז איסור שימוש הוא מדרבנן.

ודחה את דבריו שבט הלוי (ג, יג) שאי אפשר להשוות עצי סוכה שיש דרשה מפורשת בגמרא, מה שאין כן קדושת בית הכנסת שלא מצינו דרשה מהפסוקים עליה.

ונראה לענ"ד לדקדק מדברי התוספות (מגילה כו. ד"ה כיוון) שסוברים שקדושת בית הכנסת היא מדרבנן. הגמרא שם חילקה בין מכירת בתי כנסיות של כרכים שאין למוכרם, לבתי כנסיות של כפרים שניתן למוכרם. ובטעם החילוק בין כרך לכפר כתבו התוספות שמכיוון שלבתי כנסיות של כרכים נכנסים יותר אנשים ועל דעת זה נבנה בית הכנסת, קדושתו חמורה יותר. ולכאורה אם קדושת בית הכנסת היא מהתורה, מה ההבדל אם נכנסים לבית כנסת הרבה אנשים או מעט, אלא על כרחך שתוספות סברו שקדושת בית הכנסת היא מדרבנן³⁵, וממילא חכמים החילו על בתי כנסיות שנכנסים אליו אנשים רבים יותר קדושה גדולה יותר³⁶.

ובתמים דעים (לראב"ד סימן קטו) כתב: "בבית הכנסת וכל הדומה לו שאין קדושתה מחמת עצמה", מבואר מדבריו שסובר שקדושת בית הכנסת היא מדרבנן.

²⁹ סימן מ'. וכן משמע מהפני יהושע ביצה ל: ד"ה ומי מהני.

³⁰ חלק א כלל סח סעיף ב. וכן פסק בש"ת להורות נתן חלק ג' סימן ו'.

³¹ ולכאורה יש לדקדק ממנו שסובר הפון, שדווקא בבית כנסת חרב קדושתו היא לדעת כולם מדרבנן, אבל בקיימו סובר שלרמב"ן קדושתו מהתורה.

³² ומסביר המהרש"ם סימן י' שלדעת הר"ן הלימוד של התורה כהנים והגמרא במגילה זה אסמכתא בעלמא.

³³ עמק שאלה (רבי מרדכי טברסקי) סימן ז'. וכעין זה כתב באגרות משה חלק א סימן ל"ט.

³⁴ "חג הסוכות שבעת ימים לה".

³⁵ ובערוך השולחן קנ"ג סעיף ט"ז הקשה על שיטת הר"ן והרמב"ן שסוברים (לשיטתו) שקדושת בית כנסת היא מדבריהם, לא מובן מה החילוק בין כפרים לכרכים. ולדעת הרמב"ם שסובר שזה מדאורייתא הסביר שחילוק זה בגדרי תנאים, שבכפר אפשר להתנות ובכרך בגלל שתלוי באנשים אחרים לא יועיל תנאי.

³⁶ אולי כי דומה יותר לבית המקדש.

ובשו"ת אבני נזר (לה, ג) אומר שאפשר להסביר בדברי הראב"ד שאכן אין לקדושת בית כנסת קדושה מצד עצמה, אבל מצד זה שהחליטו להתפלל בה חלה עליו קדושה. וניתן לדקדק בדבריו שהקדושה שהחילו עליו היא מהתורה.

החקרי לב³⁷ מסביר שקדושת בית הכנסת היא מדרבנן, שהרי לא מצינו מצווה בתורה לבנות בית כנסת, והאם יש מצווה מהתורה להתפלל, זה מחלוקת ראשונים, וגם לראשונים שסוברים שמצווה להתפלל מהתורה, אין חובה מהתורה להתפלל בציבור, וכל שכן שאין חובה על הציבור להתפלל בבית כנסת. אם כן איך תחול עליה קדושה מהתורה בדבר שהתורה לא ציוותה³⁸.

ב. בדעת הרמב"ם

השדי חמד³⁹ למד מהרמב"ם במניין המצוות (ל"ת סה)⁴⁰ שכתב:

"שלא לאבד בית המקדש או בתי כנסיות ובתי מדרשות... שנאמר אבד תאבדון וכו' ואשיריהם תשרפון לא תעשון כן לה' אלהיכם".

פשוט דברי הרמב"ם שיש איסור מהתורה לנתוך בתי כנסת, ומדקדק השדי חמד שברור שאם אסור לנתוך מהתורה, מוכח שקדושת בית הכנסת גם היא מהתורה.

ערוך השולחן (קנג, ד) מדקדק מכך שהרמב"ם השמיט את מימרת הגמרא (מגילה כח:): "בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשוין", שהרמב"ם סובר שקדושת בית כנסת היא מהתורה, ולכן אין חילוק אם בית הכנסת נמצא בבבל או בארץ ישראל.

כמו כן היה מי שרצה ללמוד מהרמב"ם בהלכות מזוזה (ו, ו) שכתב:

"הר הבית הלשכות והעזרות ובתי כנסיות ובתי מדרשות שאין בהן בית דירה פטורין לפי שהן קודש"

ולכאורה משמע מדבריו שקדושת בית כנסת היא מהתורה, שהרי אם קדושת בית הכנסת היא מדרבנן איך קדושה מדרבנן מפקיעה את מצוות מזוזה מהתורה⁴¹. ואפשר לתרץ שחכמים העמידו את דבריהם בשב ואל תעשה⁴². ובחתם סופר⁴³ תירץ שהרמב"ם בעצמו מוקשה, שמדברי הגמרא משמע שבית כנסת פטור ממזוזה בגלל שאין לו בעלים ולא מטעם קדושה. ומתרץ שההסבר בדברי הרמב"ם הוא שבית כנסת פטור ממזוזה בגלל שהקדושה גרה בו ולא הדיוט. ואכן אם זה מקום שההדיוט גר בו אף על פי שהוא מקום קודש חייב במזוזה.

ובספר נחל אשכול⁴⁴ הוכיח מדברי הרמב"ם בהלכות מתנות עניים (ח, ח):

³⁷ י"ד ח"ג שיורי או"ח סימן י'. וכן כתב ביר"ד ח"ד סימן קכה.

³⁸ ולסוברים שקדושתה מהתורה לכאורה יסברו שמצוות בניית בית כנסת גם כן מהתורה.

³⁹ מערכת ב אות מג. וכן כתב האבני נזר או"ח סימן ל"ד אותיות י"ז-י"ח.

⁴⁰ ובספר המצוות יש נוסח קצת אחר.

⁴¹ ולכאורה שאלה זו לא מתחילה, שהרי חיוב מזוזה תלוי ב"בית דירה" ומכיוון שבית כנסת אינו בית דירה לא חייב במזוזה כלל ללא קשר לרמת קדושתו.

⁴² ובשבט הלוי ג, כתב שסברא זו דחוקה.

⁴³ יורה דעה רפ"א. כן הביין השבט הלוי (ג, ג) בדבריו. והיה מי שרצה לתרץ שמכיוון שאי אפשר למכור את בית הכנסת לא מקרי "משלהם" ולכן לא חייב במזוזה.

⁴⁴ על ספר האשכול הלכות בית הכנסת סימן כ"ד סק"ז. הובאו דבריו בשו"ת להורות נתן חלק ג' סימן ו'.

"עכו"ם שהתנדב לבדק הבית אין מקבלין ממנו לכתחלה... אבל לבית הכנסת מקבלין מהן לכתחלה".

מוכח מדבריו שאין דין בית המקדש ובית הכנסת שווים, ורצה לחלק שבבית המקדש שקדושתו מהתורה לא מקבלים ובבית כנסת שקדושתו מדרבנן מקבלים. ודחה את דבריו בשו"ת להורות נתן (ג, ו אותיות ג – ד) שבבית המקדש שיש מצווה לבנותו זה גנאי לישראל שיהיה בו תרומת נכרי שמראה על חסרון זריות, מה שאין כן בית כנסת שאין מצווה לבנותו⁴⁵, אין חסרון וגנאי לקבל בו נדבת הנכרי. ובהמשך דבריו כתב תירוץ נוסף, שאכן אין ההבדל משום רמות קדושה, שהרי בהמשך ההלכה כתב הרמב"ם שלא מקבלים מעכו"ם לחומת ירושלים ולא לאמת המים, ובהם בוודאי אין קדושה. אלא שהחילוק הוא, שבדברים המפורסמים לכל זהו גנאי לישראל שיתפארו הנוכרים שזה מהם ולכן אסור לקבל אף לאמת המים, אבל בדברים שאינם מפורסמים לכל אף שקדושתם מהתורה מותר לקבל מהם, ולכן בבית הכנסת מותר לקבל. למעשה בשו"ת דברי חיים⁴⁶ הכריע שקדושת בית הכנסת היא מדרבנן, וכן פסק הרב עובדיה⁴⁷.

ג. מצוות מורא בבית הכנסת

הנה היראים⁴⁸ כתב שמצוות מורא בית הכנסת היא מהתורה⁴⁹ ולמד זאת מתורת כהנים (בחוקות ב, ו אות ד): "והשמדתי את מקדשכם מקדש מקדשי מקדשכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות" שמרבה במפורש בתי כנסיות מבית מקדש. הוכחה נוספת שמביא היראים זאת הגמרא במגילה (כט.): "ואהי להם למקדש מעט, אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל", גם כאן רואים מדברי רבי יצחק שקדושת בית הכנסת נמשכת מקדושת בית המקדש⁵⁰. וממשיך היראים שאמנם מורא בית הכנסת הוא מהתורה אך מהו מורא אינו מפורש במקרא, וחכמים אלה הם ששיערו את הדברים.

ולכאורה כל מי שסובר שקדושת בית הכנסת היא מהתורה, הוא הדין לענין מורא.

ודעת מהר"י בירב⁵¹ שמורא בית כנסת הוא מדרבנן, ולומד זאת מדברי הרמב"ן (מגילה כה:): שכתב לגבי קדושת בית כנסת שהיא כמו קדושת סוכה ולולב שהיא מדבריהם וזאת קדושה של כבוד, וכמו שקדושת בית כנסת היא מדרבנן, כך גם חובת מורא מקדש היא רק מדרבנן⁵².

ולכאורה יעמדו גם כן בשיטה זו כל מי שסובר שקדושת בית כנסת היא מדרבנן.

ובפרי מגדים (קנא, משב"ז א) כתב שאמנם דין מורא בית כנסת הוא מדרבנן, אבל מדין נדר שהציבור קיבלו עליהם כמקום קדושה ותפילה חלה עליו קדושה מהתורה אלא אם כן עשו תנאי.

⁴⁵ כדברי הדברי חיים א ג, ומשמע שסובר בדעת הרמב"ם שקדושת בית הכנסת היא מדרבנן.
⁴⁶ חלק א' סימן ג'. וכן נשמע מאבני נזר סימן ל"ה. וכן נראה שפסק הציץ אליעזר בחלק יד סימן ח'.
⁴⁷ בשו"ת יביע אומר חלק ז תשובה כד. אמנם בפסקי תשובות סימן קנ"ג הערה 3 כתב שאין למהר ולהקל בשופי מכיוון שמצינו לכמה מגדולי הפוסקים שסוברים שקדושת בית כנסת היא מהתורה.
⁴⁸ סימן שכד, וכן כתב המב"ט בקרית ספר הלכות בית הבחירה פרק א אזהרה קצ"ט. וכן פסק החיי אדם חלק א כלל י"ז סעיף ו'. וכן נראה ממרדכי מגילה רמז תתכו. אמנם המרדכי ברמז תתיט משווה קדושת בית כנסת לכיס של תפילין ומבין החקרי לב (י"ד חלג ג סימן י') שסובר שקדושת בית כנסת היא כתשמישי קדושה כדברי הרמב"ן.
⁴⁹ וכן כתב הסמ"ק מצווה ו'. וכן כתב הסמ"ג עשין קס"ד.
⁵⁰ אמנם אפשר להגיד שזה רק מקדש מעט ולא כמקדש לגמרי ולכן אין קדושה בבית כנסת מהתורה.

⁵¹ סימן ה'. וכן כתב מהר"ם אלשקר סימן פו.
⁵² וכתב מהר"י בירב שם שכן דעת כל הפוסקים. ולאחרונים שאמרו שהרמב"ן סובר שקדושת בית כנסת מדאורייתא, אפשר לתרץ שיש חילוק בין מורא לקדושה, או שאכן סוברים שהרמב"ן סובר שגם מורא הוא מהתורה.

ד. סתירתו

הפרי מגדים (קנב, א"א ו) מסתפק האם הנותץ אבן מבית הכנסת דרך נתיצה והשחתה לוקה על זה שעובר על "לא תעשון כן" ובית כנסת דומה לבית מקדש, או שמא דווקא בבית המקדש לוקה אבל בבית הכנסת לא, ונפק"מ לפסילה לעדות. ונשאר בצ"ע⁵³.

לכאורה מפשט הדברים נראה שגם בדיון זה האם איסור סתירת בית כנסת הוא מהתורה או מדרבנן, יעמדו הפוסקים לשיטתם. לשיטת הסוברים שקדושת בית כנסת היא מהתורה, איסור סתירת בית הכנסת יהיה גם כן מהתורה. ולסוברים שקדושת בית כנסת היא מדבריהם, כך גם איסור סתירת בית הכנסת יהיה מדבריהם⁵⁴.

אך החלקת יואב (סימן ד) אומר שגם לסוברים שקדושת בית הכנסת היא מהתורה, איסור סתירה יהיה מדרבנן. וטעמו מכיוון שאיסור נתיצה מהתורה שייך רק בדבר ששייך בו מעילה, ומכיוון שאין מעילה בבית כנסת ממילא איסור סתירתו הוא רק מדרבנן.

וכעין זה כתב בחסד לאברהם⁵⁵ שגם לסוברים שקדושת בית הכנסת היא מהתורה איסור סתירה הוא מדרבנן, שהפסוק: "לא תעשון כן לה' אלהיכם" שממנו נלמד איסור זה, מדבר על דברים שהם קדושת מקדש שהם מזבח היכל וכדומה ולא בית כנסת⁵⁶.

אך בדברי חיים (א, ג) כתב שגם לסוברים שקדושת בית כנסת היא מדרבנן איסור סתירת בית כנסת יהיה מהתורה, מפני שסובר שאיסור נתיצה מהתורה הוא על כל דבר שנעשה להלל ולשבח את הקב"ה ללא תלות מהי רמת קדושתו.

ה. בנייתו

בבניית בית כנסת יש שלושה דרכי הסברה: מצווה מהתורה, מצווה מדרבנן, זו אינה מצווה אלא צורך רבים שיהיה לציבור מקום להתפלל.

וגם כאן נראה להגיד שמי שסובר שקדושת בית כנסת היא מהתורה כמו כן יש מצווה לבנות מהתורה.

ומי שסובר שקדושת בית כנסת היא מדרבנן גם כאן מצוות בניית בית כנסת תהיה מדרבנן⁵⁷.

ובזוהר⁵⁸ הקדוש כתוב:

"כמה חביבין אינון ישראל קמי קודשא בריך הוא דבכל אתר דאינון שריין קודשא בריך הוא אשתכח בינייהו בגין דלא אעדי רחמותא דיליה מנהון מה כתיב (שמות כה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ועשו לי מקדש סתם דכל בי כנישתא דעלמא מקדש אקרי".

⁵³ ולכאורה סותר את דבריו במקום אחר (סימן קנ"א משב"ז סק"ג) ששם כתב בפשיטות שאפילו למי שסובר שקדושת בית כנסת היא מדרבנן מכל מקום איסור נתיצה הוא מהתורה.

⁵⁴ וכך כתב האבני נזר א"ח סימן ל"ה בדעת הר"ן הרמב"ן והרמב"ם.

⁵⁵ (תאומים) תנינא סימן י"ד. וכן כתב מטה יהודה קנ"ב סק"ג.

⁵⁶ וכך לכאורה משמע דעת המנחת חינוך מצווה תל"ז אות י"ח.

⁵⁷ אמנם אפשר להגיד לסוברים שקדושת בית כנסת היא מדרבנן שאין כאן מצווה כלל אלא חובה ציבורית ובמקום שיש בית כנסת החילו קדושה מדבריהם.

⁵⁸ פרשת נשא חלק ג' דף קכו עמוד א. וכן בזוהר פרשת בשלח חלק ב דף נ"ט עמוד א'.

מדברי הזוהר משמע⁵⁹ שמצוות בניית בית הכנסת כלולה במצוות בניין בית המקדש, ולכן תהיה מצווה מהתורה לבנות בית כנסת.

הרמב"ם בהלכות תפילה (יא, א) כתב: "כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה ומקום זה נקרא בית הכנסת". ומדייק הדברי חיים (א, ג) מלשון הרמב"ם שכתב צריך ולא כתב מצווה, שאין כאן מצווה מדאורייתא לבנות בית כנסת אלא מדרבנן⁶⁰. ובטעם מצווה זו מבין האגרות משה (או"ח ב, מד) מדברי הביאור הלכה (קנא, יא ד"ה לא מהני) "דבית הכנסת שאני כיון דמצווה שישראל יהיה להם מקדש מעט בכל מקום שהם".

אך מדברי המגן אברהם⁶¹ משמע שסובר שאין מצווה כלל. שהרמ"א כתב שאמירה לנכרי מותרת במקום מצווה ומעיר על זה המגן אברהם שדווקא סעודה שיש בה הנאת גופו, אך אין להגיד לנכרי שיבנה בית כנסת, משמע שסובר שבניית בית כנסת אינה מצווה. ואולי אפשר לחלק, שבשבת אמירה לנכרי מותרת בשביל מצווה שהיא צורך השבת מה שאין כן בית כנסת שלמרות שהיא מצווה זה לא צורך השבת ולכן אסור להגיד לנכרי שיבנה בית כנסת.

ובשר"ת מנחת אלעזר (ד, לח) כתב שאינה מצווה לא מהתורה ולא מדרבנן, והביא הוכחה לדבריו מירושלמי⁶²:

"רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיא רבה הוו מטיילין באילין כנישתא דלוד אמר ר' חמא בר חנינה לר' הושעיא כמה ממון שיקעו אבותי כאן אמר ליה כמה נפשות שיקעו אבותיך כאן לא הוה אית בני נש דילעון באורייתא".

ומזה שר' הושעיא התרעם על זה שהוציאו כסף רב מוכח שאין זו מצווה, שהרי אם זו היתה מצווה אפילו מדרבנן לא היה תמרעם עליו. ודוחה את דבריו הרב אשר וייס (שיחות לפרשת שבוע (התש"פ), פרשת תרומה) שמסביר שר' הושעיא לא התרעם עליו בגלל שהוציא כסף למצווה אלא בגלל שזו מצווה המוטלת על הרבים ויש לפרנסי העיר להחליט על חשיבות סדר התרומות בעיר⁶³.

למרות דחיית הוכחת המנחת אלעזר סובר הרב אשר וייס שאין מצווה בבניית בית כנסת שלא מצאנו בש"ס מקום שחכמים כתבו מצווה זאת, אלא שכך ראויה שתהיה התפילה שתהיה וודאי יש מעלה בתפילה בבתי כנסיות שהרי בלעם רצה לקלל את ישראל שלא יהיו להם בתי כנסיות.

ו. סיום

נראה שיסוד ושורש המחלוקת האלה היא עד כמה אנחנו מדמים את בית כנסת לבית המקדש⁶⁴, וככל שהקשר בניהם חזק יותר ככה בית הכנסת "שואב" יותר קדושה מבית המקדש.

⁵⁹ ועוד יותר מבואר בזוהר (שמות פרשת בשלח מאמר למבני מקדשא לתתא אות שלב): "פקודא למבני מקדשא לתתא, כגוונא דבי מקדשא דלעילא, כד"א, מכוון לשבתך פעלת יי'. דאצטרך למבני ביי מקדשא לתתא, ולצללא בגויה צלותא בכל יומא, למפלח ליה לקב"ה, דהא צלותא אקרי עבודתה".

⁶⁰ ואולי אפשר להגיד שהרמב"ם סובר שאף מצווה מדרבנן אין פה אלא צורך ציבורי.

⁶¹ סימן רע"ו סק"ח. כך הבין בדבריו האבני נזר או"ח סימן מ"ב אותה ה'.

⁶² סוף פרק ה בשקלים. ופאה פרק ח הלכה ח'.

⁶³ וגם לכאורה היה יותר מבית כנסת אחד בלוד, ובמקום שיש בית כנסת אחד מצוות הבניה של בית כנסת נוסף ודאי יורדת דרגה. וכן כתב ערוך השולחן יו"ד רמ"ט סעיף י"ט.

⁶⁴ ישנם עוד הלכות רבות(לדוגמא: שלא יהיה חציצה בין המתפלל לקרקע) הנלמדות מבית המקדש וכן עוד דיונים רבים באחרונים עד כמה אנחנו משווים בין בית הכנסת לבית המקדש.